

Kirkefondets årsberetning 2009

Set i lyset af Kirkefondets historie og tradition blev 2009 et historisk år: året, hvor hjemfaldsretten til de kirker, som Kirkefondet i sin tid fik bygget, blev taget i brug for første gang. Det skete, da Sjælør Kirke i Københavns sydvestkvarter blev nedlagt som sognekirke i april og solgt til KFUM-spejderne.

Hjemfaldsretten er Kirkefondets ret – og pligt – til at tage kirkebygninger tilbage, som er bygget for midler indsamlet af Kirkefondet, hvis kirkerne tages ud af folkekirkelig brug. Forløbet omkring Sjælør Kirke er ikke nogen sørgelig historie. Det er en nødvendig og positiv udvikling i kraft af befolkningsudviklingen og ændrede kirkelige behov. Resultatet kan tjene til eksempel for senere sager: fortsat brug af kirken til et godt kirkeligt formål og hensættelse af midler til medvirken til nye kirkeprojekter.

Det er i fin tråd med Kirkefondets tradition. Når kirkefondsfædrene i sin tid fik hjemfaldsklausulen ind i betingelserne for overgivelsen af kirkerne til folkekirken, var det bl.a. fordi de ikke tænkte statisk, men dynamisk: befolkningen flytter, kirken udvikler sig, folks brug af kirken ændrer sig. Bygningerne er ikke urørlige, det er budskabet, der er i centrum.

Hjælp til de nye menighedsråd

I september måned afholdt Kirkeministeriet og Landsforeningen af Menighedsråd i fællesskab en række orienteringsmøder for menighedsråd landet over om reformerne i kølvandet på de store betænkninger fra de seneste år. På stolene til hver eneste deltager ved møderne lå et eksemplar af temanummeret af ”Kirken i dag” om folkekirkens økonomi, indkøbt af mødearrangørerne som den bedste aktuelle introduktion til emnet for de nye menighedsråd.

Der er grund til at glæde sig over, at Kirkeministeriet og Landsforeningen således anerkender kvaliteten i Kirkefondets hjælp til menighedsrådene og anerkender det udgangspunkt, der tages i Kirkefondets arbejde – ikke i kirken set fra oven, som bureaukrati og institution, men i kirken ”fra neden”, som konkrete lokale menigheder med mange forskellige profiler.

Ikke mindre glædeligt var det, at Landsforeningen af Menighedsråd til deres introduktionskurser til de nye menighedsrådsmedlemmer valgte at købe et stort oplag af ”Kirken i dag”s temanummer om menighedsrådsarbejde. Senere har også flere provstier anskaffet dette nummer til menighedsrådsmedlemmerne.

Det er Kirkefondets væsentligste opgave at tilbyde menighedsrådsmedlemmer – og ansatte og frivillige i det hele taget i folkekirken – redskaber i arbejdet for at skabe liv og vækst i folkekirkens menigheder. Derfor arbejder vi med viden om sognet, visioner og mål, samarbejde, brugen af vore kirkerum, nye former for gudstjeneste og spiritualitet og mange andre former for inspiration. Det er naturligvis en stor glæde, når de redskaber, vi tilbyder, bruges bredt.

Ny brug af kirker – udvikling, ikke afvikling

Kirkefondets engagement i spørgsmålet om ny brug af kirker er fortsat på flere måder i det forløbne år.

Sjælør Kirke

Sjælør Kirke blev bygget i 1951 som den første af mange kirker tegnet af Holger Jensen. Den blev taget ud af brug ved Kgl. Resolution af 8. april 2009, markeret ved en gudstjeneste 26. april. Det var glædeligt, at kirken kunne overgå til et godt kirkeligt formål: at være bycenter for KFUM-Spejderne og derved tjene en af de mest centrale opgaver i kirken: at fastholde og udbygge kontakten med børn og unge.

Handelen blev først endeligt afsluttet i begyndelsen af september efter en lang og kringlet proces, fordi Københavns kommune havde rettighederne til grunden. Det betød, at det provenu, der blev tilbage til henlæggelse til kommende kirkeprojekter, blev mere end halveret i forhold til salgsprisen. Alligevel bliver der omkring 5 mio. kr. til henlæggelse efter aftale med de kirkelige myndigheder i København, når Kirkefondet har fået dækket sine omkostninger ind i forbindelse med salget og Kirkefondets arbejde med spørgsmålet om den fremtidige brug af kirker i København. I sagsforløbet har der været et forbilledligt samarbejde med KFUM-Spejderne som køber, med de kirkelige myndigheder og med Københavns Kommune, og der er indhøstet uvurderlige erfaringer til brug ved evt. senere lignende sager.

Både - og - kirke?

I december 2008 blev resultatet af den arkitektkonkurrence om den fremtidige brug af Gethsemane Kirke på Vesterbro i København offentliggjort, som Kirkefondet var medinitiativtager til. Blandt de mange visionære forslag valgte dommerkomitéen som vinder en løsning fra Arkitektgruppen Krydsrum, som kombinerer kultur, idræt, musik og sociale aktiviteter med fortsat mulighed for brug til gudstjeneste.

Vesterbro Bykirke – det nye samarbejde mellem sognene på Vesterbro – er gået ind i arbejdet med at søge projektet realiseret. Det kræver mange midler, så det forudsætter, at store fonde vil være med til at bære opgaven. Kirkefondet står fortsat bag ideen. Allerede konkurrencen giver værdifuld inspiration til overvejelserne over ny brug af kirker. En realisering af projektet vil være et spændende pilotprojekt.

København og resten af landet

Stiftsrådsbetænkningen i København om at tage 10 kirker ud af sognekirkelig brug satte gang i en vanskelig, men nødvendig proces. Flere menighedsråd har allerede taget skridt til ændring af brugen af en kirke: Fredens Kirke i Ryesgade er med rådgivning fra Kirkefondet lejet ud til en migrantmenighed. I Blågårdens sogn drøftes forskellige muligheder for fremtidig brug af Blågårds Kirke, som er taget ud af daglig brug.

I de kommende år vil der skulle ske en afklaring, både i sogne, hvor brugen af kirker skal ændres, og i andre sogne, der ønsker at inddrage de erfaringer, der er gjort, for selv at definere deres udvikling. Kirkefondet har næsten 120 års erfaring i disse sager, og vi håber og tror på, at der vil være brug for vores kompetencer til rådgivning og proceshjælp i arbejdet med at afklare, hvordan kirkerne i København skal bruges, så de tjener deres formål bedst.

København er imidlertid ikke det eneste sted, hvor udfordringen trænger sig på. I Ribe Stift har biskoppen reelt taget en gammel kirke ud af sognekirkelig brug, om end den ikke er officielt nedlagt, og med det voksende antal sammenlægninger af menighedsråd i små sogne er der åbnet for en udvikling, hvor flere kirker i tyndt befolkede områder vil stå med en stor udfordring vedrørende den fremtidige brug. Også her er Kirkefondet en oplagt samarbejdspartner i en proces om de lokale visioner, også for brugen af kirkerne.

Ung i kirken – en vigtig, men vanskelig udfordring

Den 20. juni modtog generalsekretær Kaj Bollmann ved Y's Men's regionsstævne i Års på Kirkefondets vegne godt 700.000 kr. til projektet "Ung i kirken". Det var mere end 100.000 kr. mere end lovet, og Kirkefondet er Y's Men meget taknemlig for det store engagement i projektet, som bevægelsen har udvist. Det er et projekt med mange barrierer, og det kræver stor tålmodighed og langsigtet tænkning; men for folkekirkens fremtid er det nødvendigt at fastholde opmærksomheden på de aldersgrupper, der er allersvagest repræsenteret i det folkekirkelige liv.

Netværk og mentorordning

De unge menighedsrådsmedlemmer sidder få og spredt, og de er blevet endnu færre efter det seneste menighedsrådsvalg. De unge frivillige og ansatte har ofte meget travlt, og der bliver trukket store vekslere på dem.

Det er kun lykkedes at etablere egentlige netværksmøder i Københavnsområdet. Uden for København er afstanden mellem de unge i kirken ganske enkelt for stor. Til gengæld er det lykkedes at etablere velfungerende virtuelle netværk.

Spændende bliver erfaringerne fra de mentor-ordninger, der er sat i værk for et antal unge menighedsrådsmedlemmer i løbet af 2009. Det er tanken, at tilbuddet om mentorer til unge menighedsrådsmedlemmer skal fortsætte.

Undersøgelse af de unges engagement i sognene

I øjeblikket arbejdes der med at forberede udgivelsen af den undersøgelse af de unge voksnes holdning til frivilligt engagement i det sognekirkelige liv, som Kirkefondet har fået CUR til at foretage. Undersøgelsen bidrager til at give menighedsråd, organisationer og beslutningstagere øget viden om og forståelse for, hvordan de unge voksne tænker om det at engagere sig.

Undersøgelsen vil blive præsenteret ved et offentligt arrangement i slutningen af november. Dens konklusioner vil blive udgivet i ultrakort folder-form og udsendt til bl.a. til alle menighedsråd. Endvidere vil den i hele sin

længde kunne læses på nettet og købes i papirversion. Den vil også indgå i det temanummer af Kirken i dag, som udkommer i marts 2010 med de unge voksne som tema.

Kirkefondet arbejder samtidig selv med, via vores viden om befolkningssammensætningen i landets sogne, at afdække udviklingen i de 20-34-åriges fordeling rundt om i landet og udviklingen i aldersgruppens medlemskab af folkekirken. Også det kan være med til at kaste lys over barrierer og muligheder.

Tal om sognet!

Overskriftens dobbeltbetydning har en lang historie i Kirkefondet. Fra arbejdet med sognestatistikker begyndte på primitiv vis i midten af 1980'erne og til i dag, har Kirkefondet arbejdet med en sammenhæng mellem den statistiske viden om sognene og det at tale om kirkelivet i sognet, drøfte visioner og mål, og arbejde med virkeliggørelsen af dem

Brug tallene og få dem bearbejdet!

Fra foråret 2009 har Danmarks Statistik og Kirkeministeriet i forening lagt de sognestatistiske tal ud på Statistikbanken.dk. En lille del af tallene ligger offentligt, andre kan man i sognene få adgangskode til for sit eget sogn fra Kirkeministeriet.

Den frie adgang til tallene skaber – sammen med en øget opmærksomhed på behovet for prioritering af mål og ressourcer – en øget interesse for at få tallene bearbejdet. Det har de færreste menighedsråd selv kompetence eller overskud til. Derfor er Kirkefondets arbejde med sogneprofiler og sogneanalyser efter 2 års pause pga. de manglende tal, nu kommet i fuld gang igen.

Vi har i det forløbne år bl.a. haft et samarbejde med Viborg Stift om at levere talmateriale til et antal sogne i forbindelse med Viborg Stifts arbejde med målsætning i sognene. Vi har som noget nyt udviklet en *provstianalyse* og udarbejdet den til 2 provstier. Vi håber, at flere provstier vil benytte sig af muligheden for at få overblik over provstiets demografi og befolkningsmæssige udfordringer.

Viden, visioner, virkeliggørelse

Den sognestatistiske viden er et godt grundlag for det arbejde med visioner og konkrete mål, som flere og flere sogne har taget op – bl.a. for at kvalificere de menighedsmøder, som nu skal holdes hvert år i sognene for at skabe offentlighed om kirkens virksomhed.

Kirkefondet har arbejdet med sådanne processer i 15 år, og vi glæder os fortsat over at blive brugt af mange sogne. Vi vil gerne samarbejde, både med Landsforeningen af Menighedsråd og med provstierne om at tilbyde hjælp til så mange sogne som mulig. En del kan sognene gøre selv, men det er og bliver vigtigt, at der ind imellem kommer nogen udefra med redskaber, der kan forny processen og komme med overraskende vinkler, som man har sværere ved at få øje på, når man sidder i sognet.

Samarbejde på tværs

Op til menighedsrådsvalget sidste år var der et stort antal menighedsråd, der gik ind i sammenlægning eller overvejelser over sammenlægning med nabomenighedsrådene. Samarbejde og sammenlægning er en proces, der tager tid og ofte kræver en del overvejelser, både før og efter beslutningerne.

Selvom der nu ikke mere er så stort pres på med sammenlægningen af menighedsråd, er der alligevel mange sogne, der er i gang med at udvikle samarbejdsmodeller. Det er en udvikling, som Kirkefondet også kan tilbyde hjælp til, på basis af de erfaringer, der er indvundet gennem en række samarbejds- og sammenlægningsprocesser i de senere år, fra helt små sogne med et par hundrede indbyggere til Vesterbro Bykirke – samarbejdet mellem alle sogne i hele bydelen.

Gudstjeneste på mange måder

Kirkefondet har i det forløbne år udgivet "Gospelhåndbogen" af Lars Jochimsen, der har fået midler af Folkekirkens Udviklingsfond til at fungere som folkekirkelig gospelkonsulent i en periode. Bogen er blevet særdeles godt modtaget som en pædagogisk vejledning til at arbejde med gospelsang i sognene.

Lige før sommerferien kom udgivelsen "Må din vej gå dig i møde" – en sangbog og en cd med materiale fra den keltiske salme- og bønnetradition. Materialet blev præsenteret i Helligåndskirken i København ved en

koncert med efterfølgende nadvergdienstjeneste, et arrangement som var en stor succes med ca. 300 deltagere. Udgivelsen er blevet til i samarbejde med "I Mesterens lys".

Folkekirkelig spiritualitet

Kirkefondet er fortsat medansvarlig for de folkekirkelige spiritualitetskonferencer, som afholdes med jævne mellemrum med stor deltagelse og efterhånden bred tilslutning fra folkekirkelige organisationer og instanser. Der er ingen tvivl om, at gudstjenesteliv og spiritualitet vil høre til de områder, som Kirkefondet i de kommende år vil give høj prioritet

Folkekirke under forandring

I marts 2009 udgav Kirkefondets generalsekretær Kaj Bollmann bogen "Kirke til tiden – visioner for en folkekirke i forandring". Bogen giver ud fra en beskrivelse af de forskellige historiske "lag" i folkekirken og danskernes brug af den, en række bud på en kirke, der tager nutidens livsformer alvorligt, samtidig med, at den er tro mod sin opgave. Bogen reflekterer en stor del af de tanker og tendenser, som har været i spil i Kirkefondets virksomhed i de sidste 15 år.

Vejkirker og åbne kirker

Interessen for brochurerne med åbne kirker og vejkirker er usvækket, både fra sognenes side, fra modtagerne af brochuren og fra pressen. Det samlede oplag nærmer sig 100.000, og der er stor efterspørgsel, ikke mindst fra turistbureauer og biblioteker.

Også i år var knap 400 kirker med i ordningen, selvom menighedsrådsvalget betød, at en del menighedsråd ikke nåede at tage stilling til deltagelse. Der er også fortsat god interesse for "Nogle til kirken", "Bønner på vejen" og de kort med bønner og bibelsteder, som sælges bl.a. til brug i de åbne kirker.

Kirken i dag

Som nævnt er magasinet "Kirken i dag" i år kommet bredt ud, bl.a. via Kirkeministeriets og Landsforeningen af Menighedsråds brug af de to numre om "Menighedsrådsarbejde" (december 2008) og "Kirkens økonomi" (juni 2009). De øvrige 3 numre i 2009 er "Folkekirkelighed i dag" (marts), "Kirke for alle sanser" (september) og "Præst og menighedsråd" (december).

Magasinet har uforandret knap 1500 betalende abonnenter, og ca. 500 modtager magasinet gratis i kraft af deres tilknytning til Kirkefondet eller i andre egenskaber. Redaktionen forestås af Kirkefondets kommunikationsmedarbejder Charlotte Lydholm. Et redaktionsudvalg udvælger årets temaer, og for hvert nummer nedsættes en temagruppe, som udvælger artikler og forfattere. Denne form har nu i snart 10 år bevaret sin dynamik og skabt et magasin, som vi i Kirkefondet er stolte af.

Kirkefondets lokale forankring

Sidste år gav repræsentantskabet bestyrelsen mandat til at arbejde videre med de tanker om nye former for kontakt mellem brugerne, det aktive bagland og bestyrelse og medarbejdere, som blev fremlagt for repræsentantskabet.

Bestyrelsen forventer at fremlægge at lægge op til en videre drøftelse af temaet igen i år på repræsentantskabsmødet. På bestyrelsesseminaret i september kom vi et skridt videre med overvejelserne, idet det blev fastslået, at baglandets vigtighed for Kirkefondet ikke primært har at gøre med den formelle struktur og organisation, men mere med indholdet i Kirkefondets arbejde. Den indsigt indebærer, at det måske både er muligt og nødvendigt at skille spørgsmålet om repræsentantskabets fremtidige udseende fra drøftelsen af, hvordan Kirkefondets brugere og støtter inddrages konkret i udvikling af indholdet i Kirkefondets arbejde.

Det betyder, at der ikke allerede i år vil blive fremlagt forslag til vedtægtsændring ved repræsentantskabsmødet. Bestyrelsen ser ikke noget behov for at presse en vedtægtsændring igennem, før grundlaget for den er helt på plads.

Fornyelse i Kirkefondet

Kirkefondets bestyrelse tilpasser til stadighed virksomheden til de økonomiske vilkår og de aktuelle opgaver.

Vi har efter 15 år sagt farvel til Winfinans, Kirkefondets regnskabsprogram for menighedsråd. Udviklingen i retning af større regnskabssamarbejder og store ændringer i økonomistyringen i folkekirken har betydet, at det ikke mere var en bæredygtig opgave for Kirkefondet. Derfor indgik vi en aftale med Brandsoft om at overtage Winfinans og dermed sikre vore kunder en fremtidssikret løsning på fordelagtige vilkår. Processen er foregået til stor tilfredshed for alle parter.

Fra 1. januar valgte vi at outsource vores regnskabsfunktion, som siden da er blevet varetaget af KFBU (Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge). Den beslutning er vi glade for. Efter flere år med utilfredsstillende løsninger har vi nu en velfungerende økonomifunktion, som giver bestyrelsen et trygt grundlag at træffe beslutninger på. I forbindelse med ændringen sagde vi med udgangen af december farvel til regnskabsmedarbejder Lone R. Jensen, som også stod for Winfinans. Med udgangen af juni stoppede al hotline-hjælp på Winfinans, og vi sagde farvel til Jens Bramsen, der har været løst tilknyttet hotline-medarbejder

Ændringen betød også, at vi på dagsordenen i år har skifte af revisor. Kirkefondet har i mange år samarbejdet med statsaut. rev. Jørgen Smith, som nu er en del af PWC. Da KFBU samarbejder med revisor Christian Dalmoose Pedersen, Deloitte, som er revisor for en række kirkelige organisationer, har bestyrelsen valgt at have samme revisor som KFBU. Tak til revisor Jørgen Smith PWC og hans medarbejdere for det mangeårige gode samarbejde.

Med udgangen af marts forlod Sabine Kleinbeck sin stilling som konsulent i Kirkefondet for at tiltræde stillingen som koordinator for Vesterbro Bykirke efter et års orlov fra Kirkefondet, hvor hun har ledet processen mod Bykirke-samarbejdet.

Sabine Kleinbeck har været ansat i Kirkefondet i 12 år, og hun har haft en afgørende betydning for udviklingen af Kirkefondets arbejde med sognestatistik og – analyse, med visioner, målsætning og samarbejde. Som procesleder, underviser og kursusleder har hendes arbejde været præget af en høj kvalitet, hvad mange positive tilbagemeldinger fra sognene bekræfter. Sabine Kleinbeck har også spillet en aktiv rolle i udviklingen af de kirkelige konsulent- og kompetencenetværk, som bidrager til at give menighedsrådene nemmere adgang til at trække på eksterne ressourcer, når det gælder liv og vækst.

Vi er dog helt trygge ved at give Sabine Kleinbecks funktioner videre til Charlotte Hofman-Bang, der har været ansat siden 2007 som projektleder på "Ung i kirken". Hun skal fortsat varetage denne opgave ved siden af ansvaret for konsulentopgaverne og sognetallene. Men til hjælp til den sidstnævnte opgave har Kirkefondet tilknyttet Mikkel Kressel på deltid.

Hvad angår oplysninger vedr. Kirkefondets udvalg og repræsentantskab henvises til www.kirkefondet.dk.

Formandens afslutning

Nogle gange kan det være svært at se nytten af de aktiviteter, man arbejder med, specielt når man står lige midt i dem. Men som det er fremgået af beretningen, er der masser af spændende og nødvendige aktiviteter i gang. Udviklingen i folkekirken kalder fortsat på et stigende engagement omkring Kirkefondets kerneområder – et engagement, der alene begrænses af, at der skal være sammenhæng mellem ressourcer og opgaver. For der er opgaver nok at tage fat på.

Kirkefondet er begunstiget af et engageret, hårdt arbejdende og dedikeret team, hvis indsats hver dag bidrager til udviklingen i folkekirken. Det være sig overfor sogne og menigheder, blandt professionelle organisationsfolk og i dialog med ministerier og institutioner. Jeg vil derfor gerne udtrykke anerkendelse og stor respekt for det arbejde, der ydes af staben med generalsekretær Kaj Bollmann ved roret.

Bestyrelsen konstituerede sig efter sidste repræsentantskabsmøde med et nyt forretningsudvalg, ligesom der kom nye medlemmer til. Det har derfor i denne periode været naturligt at fokusere på Kirkefondets virksomhed og rammer på kort sigt samt at indlede drøftelse om Kirkefondets udvikling i et lidt længere perspektiv. Denne drøftelse er kommet i gang, og det er hensigten at kunne redegøre for den på næste års repræsentantskabs-møde.

Det er min opfattelse, at vi som bestyrelse, selv med udfordrende sager på dagsordenen fra første færd af, er kommet godt i gang og har fundet sammen i et arbejdsfællesskab, som jeg er sikker på vil føre til en god udvikling for Kirkefondet og dermed for folkekirken.

Folkekirken har brug for refleksion, udvikling og nytænkning – både når det handler om arbejdet i menighederne, medlemmernes engagement, kirkernes anvendelse i by og på land og om inspiration til nye måder at møde gudstjenestefællesskabet på. Kirkefondet vil fortsat være en aktiv og markant bidrager til dette arbejde.

Kirkefondets bestyrelse
Oktober 2009
Erik Møllerup
formand

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:

Peter Villadsen, næstformand, Torben Larsen, kasserer,
Helle Anker Bisgaard, Finn Dyrhagen, Ellen Hansen, Anne Margrethe Hvas, Susanne Korsgaard, Finn Erik Larsen, Henrik Oest, Lars Seeberg.

Forretningsudvalget udgøres af formand, næstformand, kasserer og generalsekretær.